

"Jozef Miloslav Hurban ako politický a verejný činiteľ a literát"

Martin Miti Kováč, cirkevný historik a vedúci Centra histórie ECAV

Milí bratia a sestry, priatelia. Dnes sme prišli premýšľať o významnej osobnosti našich národných dejín, o Jozefovi Miloslavovi Hurbanovi a prišli sme mu odhaliť pamätník. Primárna funkcia pamätníkov je, aby spoločnosti niečo dôležité pripomínali. Čo nám bude pripomínať tento Hurbanov pamätník? Čím nás Jozef Miloslav Hurban môže inšpirovať? Kým vlastne bol? Čo charakterizovalo jeho osobnosť? Zaslúži si pamätník? Pretože, svet je plný pamätníkov síce významných, ale aj bezcharakterných ľudí, tyranov a masových vrahov.

Som presvedčený, že Hurban si pamätník zaslúži, pretože má čím inšpirovať. Jeho život charakterizovali mnohé dobré vlastnosti – pracovitosť, odvaha, vytrvalosť, pravdovravnosť, obetavosť, morálny kredit, viera.

Hurban bol mimoriadne pracovitý človek. Nestávalo sa, že by to čo začal, nedotiahol do konca. Celý život pracoval napríklad aj na literárnom poli. Písal. A písal veľa. Prispieval do viacerých novín a časopisov, filozofoval, polemizoval, diskutoval. Doslova perom bojoval za novú – štúrovskú podobu spisovného jazyka Slovákov. Ale písal publikácie aj pre bežných ľudí, ktorých cieľ bol hlavne národno-výchovný. Ku koncu života vydával hlavne memoáre, kde prinášal svoj pohľad na národnopolitický vývoj, ktorého bol súčasťou. Jeho túžbou bolo literatúrou prebúdzat a vzdelávať slovenský národ. Nebol však len spisovateľom, ale aj usilovným redaktorom. Je všeobecne známe, že vydal 7 ročníkov Almanachu Nitra. Druhý ročník sa nebál vydať v novej slovenčine a stal sa tak prvým dielom písaným v tejto podobe spisovného jazyka Slovákov.

V publikovaní svojich diel v štúrovskej slovenčine pokračoval ďalej a zápasil o jej presadenie. Ako o tom sám trochu neskromne poznamenal – „*Skôr než Štúr a Hodža prvé filologické odôvodnenie slovenčiny uverejnili, ja zviedol som už publikáciami celý boj o vec túto...*“

Dôležitým Hurbanovým počinom bolo aj vydávanie Slovenských pohľadov na vedu, umenie a literatúru, ktorými chcel podnieť rozvoj slovenskej vedy. „*Musí byť duch, musí byť aj veda, kde má byť vyšší život.*“ Aj v tomto nám môže byť Hurban dnes inšpiráciou – ak sa chce slovenský národ rozvíjať a nie stagnovať, musí milovať vedu, vede dôverovať a vedu rozvíjať. Hurban dlhé roky vydával tiež Cirkevné listy, ktoré prinášali náboženské, ale aj kultúrne témy a polemiky. Toto všetko si vyžadovalo veľkú dávku pracovitosti a húževnatosti.

Hurbana ale charakterizovala aj odvaha. Keby ju nemal, nepostavil by sa ako mladý farár proti vedeniu evanjelickej cirkvi a jej zámeru únie s kalvínmi a nebol by pranieroval samotného grófa Karola Zaya. Keby Hurban nemal odvahu, evidentne by sa po vydaní marcových zákonov nepustil do organizovania verejných zhromaždení. Popri odvahe Hurbanovi nechýbal ani rečnícky talent a vodcovské schopnosti, tak sa mu podarilo zorganizovať aj asi tritisícové zhromaždenie v Brezovej pod Bradlom, ktoré prijalo Žiadosti slovenského národa v Nitrianskej stolici. Po liptovskom zhromaždení, bolo to brezovské druhým a zároveň posledným regionálnym zhromaždením. Hurban mal zároveň odvahu ísť ďalej a na rozdiel od liptovských žiadostí, k tým nitrianskym pridal na príklad aj požiadavky na úplnú rovnoprávnosť národov v Uhorsku, národnú zástavu, ale aj požiadavku na zrušenie roboty na kopaničiarskej pôde, ktorá sa mala prideliť roľníkom, čo už ďaleko presahovalo národné požiadavky. Keby Hurban nemal odvahu, nezúčastnil by sa, po tom, čo na neho Štúra a Hodžu vydali zatykač, aktívne Slovanského zjazdu v Prahe a nezapojil sa do tamojších bojov na barikádach. Nepustil by sa do spoluorganizovania prvej dobrovoľníckej výpravy a pochopiteľne by sa nestal ani prvým predsedom Slovenskej národnej rady. Keby nemal odvahu

a vodcovské schopnosti, nezískal by pre povstanie asi 10 000 ľudí. Keby mu chýbala odvaha, pravdepodobne by nerokoval počas a po revolúcii 1848/49 spolu s inými s maršalom Alfredom Windischgrätzom, neskôr s ministrom vnútra Františkom Stadionom, či miestodržiteľom Karlom von Geringerom, teda s vojenskou a politickou elitou monarchie a samozrejme nezúčastnil by sa viacerých audiencií u panovníka Františka Jozefa I.

V živote Jozefa Miloslava Hurbana sa prejavila aj poriadna dávka vytrvalosti. Nikdy sa nepoddal okolnostiam a nikdy sa nevzdával, hoci príležitostí vo svojom živote mal na to viac ako dosť. Po revolúcii 1848/49 boli všetky nádeje Slovákov na zlepšenie postavenia slovenského národa v troskách, hlavní aktéri boli pod policajným dozorom, v krajine zavládol absolutizmus. Hurban sa vrátil do vyrabovanej fary a v roku 1856 zomrel jeho priateľ Ľudovít Štúr. Všade mu hádzali pod nohy polená. Ale v roku 1861 ho už vidíme na memorandovom zhromaždení v Martine, i napriek tomu, že sa mu vyhrážali, že ak sa len pohne z domu bude uväznený. Stal sa aj členom výboru, ktorý si zhromaždenie zvolilo, potom aj členom memorandových vyslanectiev v Pešti i Viedni. Hurban si za prijatie memoranda pripisoval značné zásluhy, podľa jeho vlastných slov sa mu podarilo svojím vystúpením prekonať partikularizmus a nejednotu účastníkov zhromaždenia, a memorandum mohlo byť nakoniec prijaté jednohlasne.

V aktivite neustával ani na pôde evanjelickej cirkvi. Po vydaní tzv. Protestantského patentu sa stáva jedným z jeho najaktívnejších podporovateľov. V tejto cirkevnej ústave protestantov okrem zlepšenia niektorých cirkevných otázok totiž videl aj novú príležitosť pre Slovákov, ani tú sa však nepodarilo zúročiť, a tak Hurban len smutne konštatuje: „*Keby slovenský národ bol poznal svoj čas a nedal sa odvieť od neho, mohol byť jeden a pol milióna jeho ľudí jadrom celému národu... “ V rukách dvoch biskupov by bolo celé evanjelictvo slovenské sústredené.*“

Hurban i napriek všetkým neúspechom kandidoval do uhorského snemu, žiaľ opäť neúspešne. Od jeho činnosti ho neodradili ani dva pobyty vo väzení, pre ktoré začal byť vnímaný, ako národný martýr. „*Činnosť moja bola veľká, výsledok skromný*, povzdychol si vo svojej autobiografii, ale nevzdal svoj zápas do konca. Nevzdával sa ani pár mesiacov pred smrťou, kedy mu hrozilo tretie väzenie. Ani týmito okolnosťami sa nepoddával a povzbudzoval svojich priateľov týmito proroctvom: „*Nezúfajte, budú vás prenasledovať, žalárovať a vešať naši maďarskí oligarchovia, ktorí nás ani za ľudí nepovažujú, ale konečne pravda naša zvíťazí a budeme slobodní s našimi bratmi spoza Moravy.*“

Hurbanovu osobnosť tiež charakterizovala pravdovravnosť a vôbec zápas o pravdu. Celou svojou osobnosťou bojoval proti dezinformáciám, ktoré prekrúcali realitu. Poukazoval na stupňujúcu sa maďarizáciu a jeho odporcovia ho obviňovali, že klame, že žiadnej maďarizácie nie je. Obviňovali ho, ale aj iných národných dejateľov z panslavizmu, teda z myšlienky spojenia slovanských národov pod Ruskom, ale on takúto myšlienku nikdy nepresadzoval. Hurban pravdu odkrýval nemilosrdne, často aj ostro a nešetrne, čo mu mnohí, čiastočne aj právom vyčítali.

Ale jeho morálny kredit mu pomohol cez to všetko sa preniesť. Bol človekom bezúhonným. Bol verným svojej manželke, ktorú miloval, bol hrdý na svoje deti, ktorým sa snažil dať čo najlepšiu budúcnosť, žil striedmo, nezhrňal majetok. Nie vždy bol populárnym farárom, lebo mravnosť a bezúhonnosť vyžadoval aj od svojich cirkevníkov. Vysoký morálny kredit, na ktorý sa už v dnešnej dobe žiaľ pramálo prihliada, bol tiež jednou z jeho vlastností, ktorá by mala byť pre nás všetkých inšpiráciou.

A tiež jeho obetavosť. Pre Hurbana nebol slovenský ľud len prostriedkom na dosiahnutie politickej alebo cirkevnej kariéry. Práve naopak, pre národ a cirkev toho musel veľa obetovať. V revolúcii musel načas strpieť odlúčenie od manželky a syna, musel opustiť domov, osobné pohodlie. Práca pre národ ho obrala

o pokoj, stále bol pranierovaný a znevažovaný, stále s niekým v spore, či konflikte, i keď na tom často niesol podiel i on sám. A nadovšetko ho práca na povznesení slovenského národa oberala o finančné prostriedky. Svoje vlastné financie investoval do svojho národa a tie investície sa nikdy nevrátili. Dlhy sa stali jeho každodennými spoločníkmi na ceste životom. Obetoval pre slovenský národ toho veľa, lebo svoj národ miloval. Dá sa vlastne skutočne milovať bez obetí a bolesti? A milujú svoj národ vodcovia, ktorí neprinášajú obete? Pre ktorých je národ len prostriedkom ich osobných ambícií a blaha?

O tom, kým bol Jozef Miloslav Hurban by sa dalo rozprávať ešte dlho. Na záver mi nedá nespomenúť ešte raz jednu z jeho podstatných charakteristík, ktorá formovala celú jeho bytosť – a to vieru v Boha. Počuli sme veľa o tom už v kázni. Hurban spájal vieru v Boha a Spasiteľa Pána Ježiša Krista s každodenným životom. Veril, že keď sa spoločnosť buduje bez Ježiša Krista, nebude to ono, ba práve naopak, môže to byť ďalšia slepá ulička v dejinách. Tento príhovor by som rád ukončil Hurbanovým výrokom, ktorý osvetľuje jeho najvnútornejšie vnímanie vecí očami viery: *„Bez Ježiša národnosť je staré pohanstvo, zakladajúce vládu jedného národa nad druhými. Bez Ježiša sloboda, je sloboda páchať zločiny proti všetkým desiatim prikázaniam. Bez Ježiša bratstvo je zbratanie sa jedných proti druhým a z toho pochádzajúca nenávisť, svár, vojna a krviprelievania. Bez Ježiša pokrok je pokrok k stravovaniu darov Božích telom a k mordovaniu večnému duší nesmrteľných, bez Ježiša rovnosť pred zákonom je pokrytectvo a ofarbené peknou farbou zločinstvo... Bez neho je história človečenstva škrupinka, z ktorej je vyfúknuté bielko a žltko. História bez Ježiša chce byť činiť je osudný klam, ktorý najviac tých veľikánov gigantických k zemi sporáča, ktorí na miesto Kristovo stavať sa chcú.“*